

HELSINGIN YLIOPISTO

Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu: 2003

Mikä on sosiaalinen fakta

Sosiologian metodisäännöt Émile Durkheim

Julkaisija: Tammi, 1982

Julkaisu: Sosiologian metodisäännöt (käänt. Seppo Randell)
ISBN 951-30-5579-5
s. 33-42

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkkoosoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa selata verkossa. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

Helsingin yliopiston Opiskelijakirjasto
www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi
opiskelijakirjasto-info@helsinki.fi

OPISKELIJAKIRJASTO
OPPIMATERIAALIT

I LUKU

MIKÄ ON SOSIAALINEN FAKTA

Ennenkuin etsiskelemme metodia, joka soveltuu sosiaalisten faktojen tutkimiseen, on tärkeätä tietää mitä faktoja tällä nimellä kutsutaan.

Kysymys on sitäkin tärkeämpi, koska tätä nimitystä käytetään kovin epätarkasti. Sitä sovelletaan helposti käytännöllisesti katsoen kaikkiin ilmiöihin, jotka tapahtuvat yhteiskunnan puitteissa, jos ne edes jossakin määrin sisältävät sosiaalista intressiä. Mutta näin ajatellen ei ole oikeastaan mitään inhimillistä tapahtumaa, jota ei voitaisi kutsua sosiaaliseksi. Jokainen yksilö juo, nukkuu, syö ja ajattelee, ja on yhteiskunnan intressin mukaista, että näitä toimintoja harjoitetaan järjestetyllä tavalla. Jos siis nämä faktat olisivat sosiaalisia, sosiologialla ei olisi mitään nimenomaisesti omaa sisältöään, vaan sen alue sekoittuisi biologian ja psykologian alaan.

Mutta todellisuudessa jokaisessa yhteiskunnassa on tietty ilmiöryhmä, joka eroaa ratkaisevasti muiden luonnontieteiden tutkimista.

Kun täytän velvollisuuteni veljenä, aviomiehenä tai kansalaisena, kun toteutan solmimani sopimukset, teen velvollisuuteni, jotka ovat itseni ja tekoni kannalta ulkoisesti lain ja tavan määräämät. Vieläpä jos ne vastaavat omia tuntemuksiani ja jos koen ne sisäisesti todellisiksi, tällainen todellisuus käy silti objektiivisesta, sillä minä en ole niitä luonut, vaan saanut ne kasvatuksen välityksellä. Kuinka monasti sitäpaitsi tapahtuu, ettemme ole selvillä näiden meille lankeavien velvollisuuksien yksityiskohdista ja että niihin tutustuaksemme meidän pitää tutkia lakia ja sen auktorisoituja tulkitsijoita! Samoin uskovainen pitää syntymästään saakka uskonnollisen elämänsä uskomuksia ja tapoja valmiina: jos ne esiintyvät häntä itseään aikaisemmin, ne ovat hänen kannaltaan ulkoisia. Merkkijärjestelmät joita käytän ilmaistakseni ajatukseni, rahajärjestelmä jota käytän maksaakseni velkani,

luottomenetelmät joita käytän kaupallisissa suhteissani, ammatissani noudattamat menetelmät jne. toimivat riippumatta siitä, että juuri minä käytän niitä. Ja nämä toteamukset voidaan toistaa yhteiskunnan jokaisen jäsenen kohdalla. Niinpä näillä toimimis-, ajattelemis- ja tuntemistavoilla on se huomattava ominaisuus, että ne sijaitsevat yksilön tajunnan ulkopuolella.

Eivätkä nämä toimimis- tai ajattelemistavat ole vain ulkoisia yksilöön nähden, vaan lisäksi niihin sisältyy käskevää ja pakottavaa voimaa, jonka perusteella ne vaikuttavat häneen riippumatta siitä haluaako hän sitä vai ei. Tietenkin kun noudatan niitä täydestä sydämeistäni, tämä pakko tuntuu vain vähäisenä, jos ollenkaan, ja on siksi tarpeetonta. Mutta se on silti näiden faktojen sisältämä ominaisuus, mitä osoittaa, että se vahvistuu heti kun yritän sitä vastustaa. Jos yritän rikkoa lakia, nämä toimimis- ja ajattelemistavat reagoivat minuun ehkäisten tekoni sopivaan aikaan tai mitätöiden sen ja korjaten vahingon, jos tekoni on toteutettu ja korjattavissa, tai pannen minut sovittamaan jos asiaa ei voi muulla tavoin korjata. Entä jos kysymyksessä ovat puhtaasti moraaliset maksimit? Julkinen omatunto pitää aisoissa kaikki sitä loukkaavat teot harjoittamallaan kansalaisten käytöksen valvonnalla ja käytettävissään olevilla soveltuvilla rangaistuksilla. Joissakin tapauksissa pakko on vähemmän väkivaltaista, mutta aina sitä esiintyy. Jos en alistu hienoston sovinnaisuuksiin, jos en vaatetuksellani lainkaan välitä maani ja luokkani tavoista, aiheuttamani pilkka, sosiaalinen eristyneisyys jossa minua pidetään, saavat - vaikkakin lieventyneessä muodossa - aikaan saman kuin rangaistus sanan varsinaisessa merkityksessä. Pakko on tehokas epäsuoranakin. Minun ei ole mikään pakko puhua ranskaa maanmiesteni kanssa tai käyttää laillista rahaa, mutta mitä muutakaan voisin tehdä. Jos yrittäisin tätä välttää, pyrkimykseni epäonnistuisi surkeasti. Teollisuuden harjoittajana voisin kaikin mokomin soveltaa aikaisempien vuosisatojen teknisiä menetelmiä, mutta jos niin tekisin, tuhoutuisin varmasti. Jopa vapauttaessani itseni näistä säännöistä ja rikkoessani niitä menestyksellisesti, on minun aina kamppailtava niitä vastaan. Ja silloinkin kun ne voitetaan, niiden velvoittava voima on aina riittävästi tunnistettavissa siitä vastarinnasta, jota ne tekevät. Kaikkien uudistajien yritykset, onnistuneet mukaan lukien, kohtaavat tällaista vastarintaa.

Tässä on meillä siis faktojen laji, jonka tuntomerkit ovat sangen selvät: se koostuu vaikuttamisen, ajattelemisen ja tuntemisen tavoista, jotka ovat ulkoisia yksilöön nähden ja joilla on häneen väkevästi vaikuttavaa pakottavaa voimaa. Niitä ei sovi sekoittaa orgaanisiin ilmiöihin, sillä ne koostuvat representaatioista ja vaikutuksista, eikä psyykkisiin ilmiöihin, jotka esiintyvät vain yksilön tajunnassa ja sen välityksellä. Ne muodostavat täten oman lajinsa ja vain niille pitää antaa ja varata nimitys *sosiaalinen*. Se sopiikin niille hyvin, sillä on selvää, että koska niiden perustana ei ole yksilö, sellaisena voi olla vain yhteisö, joko poliittinen yhteiskunta kokonaisuudessaan tai jokin sen sisältämä osaryhmä kuten seurakunta, poliittinen, kirjallinen tai ammatillinen järjestö jne. Toisaalta sana "sosiaalinen" soveltuu vain niihin, sillä sillä on täsmällinen merkitys vain jos se tarkoittaa yksinomaan ilmiöitä, jotka eivät kuulu mihinkään sellaisten faktojen luokkaan, jotka on jo perustettu ja nimetty. Ne ovat siis sosiologian varsinaista aluetta. On totta, että määritellessämme ne sanalla "pakko", säikytämme mahdollisesti absoluuttisen individualismin hartaita kannattajia. Sillä niiden mielestä, jotka ovat yksilön täydellisen autonomian kannalla, on ihmisarvoa vähentävää, kun hänet saadaan tuntemaan, ettei hän ole täysin itseriittoinen. Kuitenkin on nykyään yleisesti hyväksyttyä, etteivät useimmat ideamme tai taipumuksemme ole meidän itsemme kehittämiä vaan tulevat ulkopuoleltamme. Miten niistä voisi tulla osa itseämme, elleivät ne vaikuttaisi meihin? Juuri tätä määritelmämme merkitsee. Sitäpaitsi on sanottu, että koko sosiaalinen pakko ei välttämättä ole ristiriidassa yksilön persoonan kanssa.¹

Kuitenkin koska juuri mainitsemamme esimerkit (lain ja moraalin säännöt, uskonnolliset opinkappaleet, finanssijärjestelmät jne.) koostuvat kokonaan uskomuksista ja muotoutuneista tavoista, saatetaan edellisen johdosta luulla, että sosiaalinen fakta esiintyy vain tietyn organisaation yhteydessä. Mutta eräät faktat ovat vailla tällaista kiteytyynyttä muotoa silti niiden objektiivisuus ja vaikutusvalta yksilöön on sama. Niitä kutsutaan sosiaalisiksi virtauksiksi. Niinpä joukossa syntyvät innostuksen, suuttumuksen ja säälin suuret liikkeet eivät saa alkuaan kenenkään

---

¹ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki pakko olisi normaalia. Palaamme tähän myöhemmin.

tietyä yksilön tajunnassa. Ne tulevat jokaiseen ulkopuolelta, ja ne voivat temmata meidät mukaansa vastustuksestamme huolimatta. Tietenkin voi tapahtua, etten koe niiden itseeni kohdistamaa painetta, jos kiellän itseni varaukselta. Mutta tämä paine paljastuu heti, kun yritän vastustaa niitä. Jos yksilö yrittää vastustaa jotakin näistä kollektiivisista ilmauksista, hänen kieltämänsä tuntemukset kääntyvät häntä vastaan. Niinpä jos tämä ulkoinen pakottava mahti vahvistaa itseään näin selvästi sitä vastustettaessa, se esiintyy myös muissa tapauksissa, vaikka emme sitä tajuakaan. Olemme siis helposti sellaisen harhakäsityksen uhreja, että olemme itse luoneet sen, mikä itse asiassa on ulkopuolista vaikutusta. Mutta vaikka kernaasti annamme paineen naamioitua, ei se tällä tavoin poistu. Eihän se, ettemme koe ilman painetta, tee ilmaa vähemmän painavaksi. Niinpä vaikka itse omalta osaltamme olisimme tahattomasti osallistuneet yhteistunteen luomiseen, kokemamme vaikutelma eroaa selvästi siitä, jonka olisimme saaneet yksin ollessamme. Samoin joukon hajottua, toisin sanoen kun edellä mainitut sosiaaliset paineet ovat lakanneet vaikuttamasta meihin, ja kun olemme jälleen yksin, mielessämme liikkuneet tuntemukset vaikuttavat meistä jotensakin oudoilta, emmekä tunnista niitä enää omiksemme. Tajuamme, että olemme olleet pikemmin niiden vallassa kuin niiden luoja. Ne saattavat jopa kauhistuttaa meitä, siksi paljon ne voivat olla vastoin omaa luontoamme. Samoin voi myös joukko yksilöitä, joista enin osa on täysin hyvántapaisia, harhaantua joukoksi kokoontuneena suorittamaan suoranaisia hirmutekoja. Ja se mitä sanomme näistä ohimenevistä purkauksista, soveltuu yhtä hyvin niihin kestävämpiin uskonnollisiin, poliittisiin, kirjallisiin tai taiteellisiin mielipidevirtauksiin, joita alituisen muotoutuu ympärillemme joko koko yhteiskunnassa tai rajallisemmissa piireissä.

Tätä sosiaalisen faktan määritelmää voidaan lisäksi vahvistaa osuvalla esimerkillä: riittää kun tehdään havaintoja tavasta, jolla lapset kasvatetaan. Tarkastellessamme faktoja sellaisinaan ja sellaisina kuin ne aina ovat olleet, käy välittömästi selväksi, että koko kasvatusta on jatkuvaa yritystä varustaa lapsi ymmärtämisen, tuntemisen ja toimimisen tavoilla, joita hän ei olisi voinut saada spontaanisti. Lapsen ensimmäisistä elinhetkistä lähtien pakotamme hänet syömään, juomaan ja nukkumaan säännöllisin väliajoin, pakotamme häntä puhtauteen, rauhoittumaan ja tottelemaan. Myöhemmin

painostamme häntä, jotta hän oppisi huolehtimaan lähimmäisistään, kunnioittamaan tapoja ja tottumuksia, työn välttämättömyyttä jne. Jos tämä pakko lakkaa ajan mittaan tuntumasta, tämä johtuu siitä että se vähitellen synnyttää tapoja ja sisäisiä tendenssejä, jotka tekevät sen tarpeettomaksi, mutta jotka eivät sitä korvaa, sillä ne ovat siitä peräisin. Spencerin mukaan tosin rationaalisen kasvatuksen pitäisi hylätä tällaiset menetelmät ja sallia lapsen kasvatuksen täydellinen vapaus. Mutta koska tätä kasvatusteoriaa ei koskaan ole mikään tunnettu kansa käyttänyt, se on vain henkilökohtainen mielipiteenilmaus eikä tosiasia, joka voisi olla edellä mainituille vastakkainen. Tarkastamamme faktat ovat erityisen opettavaisia siksi, että kasvatuksen tavoitteena on juuri sosiaalisen olennon luominen. Niinpä siitä voidaan lyhyesti nähdä, millä tavalla tämä olento on historian kuluessa muodostunut. Tämä herkeämätön paine, jonka alaisena lapsi on, on juuri sosiaalisen miljöön paine, miljöön joka pyrkii muotoilemaan hänet omaksi kuvakseen, ja jonka edustajia ja välikappaleita vanhemmat ja opettajat vain ovat.

Siispä sosiologisille ilmiöille ei ole luonteenomaista niiden yleisyys. Kaikissa yksittäisissä tajunnoissa esiintyvä ajatus tai kaikkien yksilöiden toistama liike ei ole sellaisenaan sosiaalinen fakta. Silloin kun sosiaaliset faktat on tyydytty määrittämään tämän tunnusmerkin perusteella, ne on aiheettomasti sekoitettu niihin, joita voitaisiin kutsua niiden yksilöllisiksi ruumiillistumiksi. Sosiaalisissa faktoissa on kuitenkin kysymys ryhmän kollektiivisiksi ymmärretyistä uskomuksista, pyrkimyksistä ja tavoista; muodot, jotka verhoavat kollektiiviset tilat taittuessaan yksilöissä, ovat aivan eri asia. Tämän luonnon kaksinaisuuden osoittaa selvästi se, että nämä kahden lajin ilmiöt esiintyvät usein toisistaan erillään. Tosiaankin eräät näistä vaikuttamisen ja ajattelemisen sosiaalisista tavoista saavat toistamisen vuoksi tiettyä pysyvyyttä, joka niin sanoaksemme saostaa niitä ja eristää ne yksittäisistä tapauksista, joissa ne heijastuvat. Ne saavat täten kehon, niille soveltuvan muodon, ja ne muodostavat omanlaatuisen todellisuutensa, joka on aivan eri asia kuin ne yksilölliset faktat, jota sitä ilmentävät. Kollektiivinen tapa ei esiinny vain määräämiensä toistuvien tekojen immanenttina tilana, vaan erityisellä tavalla, josta emme löydä esimerkkiä biologisesta todellisuudesta. Se ilmentää yhdessä kaavassa kerralla kaiken, joka toistuu suusta suuhun,

välittyy kasvatuksessa ja vakiintuu myös kirjoitettuna. Tällainen on oikeus- ja moraalisääntöjen, aforismien, sananlaskujen ja uskonkappaleiden alkuperä ja luonne - olipa kyse sitten uskonnollisten tai poliittisten ryhmien uskomusten tiivistelmästä, kirjallisten koulukuntien sepittelemistä makustandardeista jne. Mikään niistä ei esiinny aivan laadituissa yksittäisissä sovelluksissa sellaisenaan, sillä nehan voivat olla olemassa jopa ilman varsinaista soveltamista.

Epäilemättä tämä ero ei aina ole yhtä selvä. Mutta sen ilmeisyys useissa tärkeissä tapauksissa, joista juuri olemme muistuttaneet, riittää osoittamaan, että sosiaalinen fakta on eri asia kuin sen yksilölliset heijastumat. Lisäksi silloinkin, kun tätä erillisyyttä ei voida välittömästi havaita, se voidaan usein paljastaa tietyn menetelmän avulla. Se on jopa välttämätöntä halutessa erottaa sosiaalinen fakta kaikesta muusta, jotta sitä voitaisiin havainnoida puhtaana. Niinpä on mielipidevirtauksia, jotka painostavat meitä ajan ja paikan mukaan vaihtelevalla voimakkuudella milloin esimerkiksi avioliittoon, milloin itsemurhaan, milloin suurempaan tai pienempään syntyvyyteen jne. Nämä ovat selviä sosiaalisia faktoja. Ensi näkemältä vaikuttaa, ettei niitä voida erottaa muodoista, joita ne saavat yksittäisissä tapauksissa. Mutta tilastotiede tarjoaa meille keinon niiden eristämiseksi. Sellaisia ovat todellakin syntyneisyys-, avioliitto- ja itsemurhaluvut, toisin sanoen luvut, jotka saadaan jakamalla vuosittain solmittujen avioliittojen, syntyneiden lasten tai tehtyjen itsemurhien kokonaismäärä niiden henkilöiden kokonaismäärällä, jotka ovat avioliitto-, synnyttämis- tai itsemurhien tekemisen iässä. Nämä luvut eivät ole aivan epätarkkoja.¹ Koska ne sisältävät kaikki yksittäiset tapaukset yhtäläisesti, yksilölliset olosuhteet, joilla on ehkä ollut jonkin verran vaikutusta ilmiön tuottamisessa, neutraloivat toisensa eivätkä siis ole osallisena sen määräytymisessä. Tällä tavoin ilmenee tietty kollektiivinen mielentila.

Tällaisia ovat sosiaaliset ilmiöt, kun ne puhdistetaan kaikesta vieraasta aineksesta. Henkilökohtaisina ilmiöinä niissä on todellakin jotakin sosiaalista, sillä ne noudattelevat osin sosiaalista

---

¹ Itsemurhia ei tapahdu kaikkina ikäkausina, eikä kaikissa niissä ikäkausissa, joissa niitä tehdään, yhtä runsaasti.

mallia. Mutta jokainen niistä riippuu myös laajasti yksilön orgaanispsykkisestä rakenteesta ja niistä erityisolosuhteista, joihin hän on kiinnittynyt. Siksi henkilökohtaiset ilmiöt eivät ole sosiologisia sanan varsinaisessa merkityksessä. Ne kuuluvat kahteen todellisuuteen samanaikaisesti; niitä voisi kutsua sosiopsykkisiksi. Ne kiinnostavat sosiologiaa, vaikka ne eivät muodostakaan sosiologian välitöntä sisältöä. Organismeissa esiintyy samanlaisia, luonteeltaan yhdisteisiä ilmiöitä, jotka muodostavat vuorostaan yhdistelmätieteiden, kuten esimerkiksi biokemian sisällön.

Voidaan esittää vastaväite, että ilmiö on kollektiivinen vain jos se on yhteinen yhteisön kaikille jäsenille tai ainakin useimmille, toisin sanoen jos se on todella yleinen. Tämä saattaa olla totta; mutta ilmiö on yleinen koska se on kollektiivinen (toisin sanoen enemmän tai vähemmän pakollinen) eikä suinkaan kollektiivinen koska se on yleinen. Se on ryhmän tila, joka toistuu yksilöissä, koska se vaikuttaa heihin. Se on jokaisessa osassa, koska se on kokonaisuudessa, sen sijaan että se olisi kokonaisuudessa koska se on osissa. Tämä tulee silmiinpistävän selväksi niissä uskomuksissa ja tavoissa, jotka välittyvät meille aikaisempien sukupolvien valmiiksi luomina. Me vastaanotamme ja omaksumme ne, koska ne sekä kollektiivisina että ikivanhoina ovat varustetut erityisellä auktoriteetilla, jonka kasvatusta on meidät opettanut ottamaan varteen ja jota se on opettanut meidät kunnioittamaan. On siis syytä panna merkille, miten valtaisan enemmistön sosiaalisista ilmiöistä saamme tällä tavoin. Mutta sosiaalisen faktan luonne ei ole toisenlainen silloinkaan, kun se johtuu osittain meidän suorasta osallistumisestamme. Joukossa puhkeava kollektiivinen tuntemus ei ilmennä vain sitä, mikä yksittäisissä tuntemuksissa on yhteistä. Se on jotakin aivan muuta kuten olemme osoittaneet. Se on yhteiselämän tuote, tulosta sellaisista vaikutuksista ja vastaikutuksista, jotka tapahtuvat yksilöllisten tajuntojen kesken; ja jos se heijastuu niissä kaikissa, tapahtuu se sen kollektiivisessä alkuperässä piilevän erityisen energian vuoksi. Jos kaikki sydämet sykkivät samassa tahdissa, se ei johdu välittömästi ja ennalta asetetusta sopusoinnusta, vaan siitä, että sama voima liikuttaa niitä samalla tavoin. Jokainen on kaikkien aiheuttama.

Näin pääsemme pohtimaan täsmällisellä tavalla sosiologian aluetta.

Se käsittää vain määrätyn ilmiöjoukon. Sosiaalinen fakta on tunnistettavissa ulkoisen pakottavan voiman perusteella, vaikutuksen jota se harjoittaa tai pystyy harjoittamaan yksilöihin nähden. Tämän voiman läsnäolo voidaan vuorostaan tunnistaa joko erityisen sanktion esiintymisen tai sen vastustuksen perusteella, jota jokainen sitä loukkaamaan pyrkivä yksittäinen yritys kohtaa. Se voidaan kuitenkin myös määritellä levinneisyytensä perusteella ryhmässä edellyttäen, että aiempien huomautustemme mukaisesti lisätään toisena ja olennaisena tuntomerkinä, että sen esiintyminen ei riipu niistä yksittäisistä muodoista, joita se saa levitessään. Tätä jälkimmäistä kriteeriä on ehkä tietyissä tapauksissa helpompi soveltaa kuin edellistä. Itse asiassa pakon havaitsemista helpottaa, kun se ilmenee ulkoisesti yhteiskunnan jonakin suorana reaktiona, kuten tapahtuu lain, moraalien, uskomusten, tapojen ja myös muodin yhteydessä. Mutta milloin se on vain epäsuoraa, kuten taloudellisten organisaatioiden harjoittama pakko on, sitä ei voida aina yhtä helposti huomata. Yleisyys yhdistyneenä objektiivisuuteen voi siis olla helpommin keksittävässä. Sitäpaitsi tämä toinen määritelmä on vain edellisen toinen muoto, sillä yksilön ja tajunnan kannalta ulkoisen käyttäytymistavan yleistyminen ei voi olla vaikuttamatta niihin.¹

Voidaan kuitenkin kysyä, onko tämä määritelmä täydellinen. Itse asiassa faktat, jotka olemme asettaneet sen perustaksi, ovat kaikki

---

¹ Nähdään miten tämä sosiaalisen faktan määritelmä eroaa siitä, joka muodostaa Tarden kekseliään järjestelmän perustan. Ensinnäkin meidän pitää todeta, että tutkimuksemme eivät missään vaiheessa ole antaneet aihetta havaita sitä olennaista merkitystä, jonka Tarde antaa jäljittelylle kollektiivisten faktojen synnyssä. Lisäksi edellisestä määritelmästä, joka ei ole teoria vaan pelkkä välittömien havaintojen tiivistelmä, ei todellakaan näytä seuraavan vain se, ettei jäljittely aina ilmennä sosiaalisten faktojen tyypillisiä ominaisuuksia, vaan jopa se, ettei se ilmennä niitä koskaan. Epäilemättä jokaista sosiaalista faktaa jäljitellään. Osoitamme, että niillä on taipumus yleistyä, mutta tämä yleistyminen johtuu siitä, että ne ovat sosiaalisia, toisin sanoen pakollisia. Niiden leviämiskyky ei ole niiden sosiologisen luonteen syy vaan seuraus. Sitäpaitsi jos vain sosiaaliset faktat tuottaisivat tällaisen seurauksen, jäljittely saattaisi ainakin luonnehtia niitä, ellei aivan selittää. Mutta yksilöllinen seurauksia aiheuttava tila on silti yksilöllinen. Voidaan lisäksi kysyä, soveltuuko sana "jäljittely" todellakin merkitsemään pakkoa sisältävää vaikutusta. Siis sama ilmaus yhdistää sängen erilaisia ilmiöitä, jotka sen pitäisi erottaa toisistaan.

toimintatapoja; niiden luonne on fysiologinen. Mutta on myös kollektiivisen *olemisen tapoja*, luonteeltaan anatomisia tai morfologisia. Sosiologia ei voi menettää mielenkiintoaan siihen, mikä käsittää yhteiselämän perustan. Ensinäkemältä ei kuitenkaan tunnu siltä, että yhteiskunnan muodostavien ainesosien määrä ja laatu, niiden jäsentymistapa ja sulautumisen aste, väestön alueittainen jakaantuminen, viestintäyhteyksien määrä ja laatu, asumismuoto jne. voisivat johtua toimimisen, tuntemisen tai ajattelemisen tavoista.

Mutta ensiksikin näillä erilaisilla ilmiöillä on sama ominaisuus, jota olemme käyttäneet määrittelemään edellisiä. Nämä olemassaolon tavat vaikuttavat yksilöön aivan samalla tavoin kuin toimintatavat, joista olemme puhuneet. Todellakin kun kysymme, miten yhteiskunta jakaantuu poliittisesti, mistä nämä jaot muodostuvat ja miten täydellisesti ne ovat sulautuneet toisiinsa, emme saa vastausta fyysikaalisen tarkastelun tai maantieteellisten havaintojen avulla, sillä nämä jaot ovat moraalisia silloinkin, kun ne jossakin määrin perustuvat fyysikaaliseen luontoon. Kyseessä olevan organisaation tutkiminen onkin mahdollista vain julkisoikeutta läpikäymällä, sillä juuri laki määrää organisaation aivan samoin, kuin se määrää suhteemme perheenjäseninä ja kansalaisina. Tämä organisaatio ei siis ole vähemmän pakollinen. Väestön tungeksiminen kaupunkeihimme maaseudun haja-asutuksen sijaan johtuu yleisestä mielipidevirtauksesta, kollektiivisesta paineesta, joka panee yksilöt tällä tavoin keskittymään. Emme voi enää valita asuntojamme kuin vaatepartta - molempien valintamahdollisuudet ovat käyneet yhtä rajallisiksi. Viestintäyhteydet määräävät omavaltaisesti muuttoliikkeen ja kaupan suunnan ja jopa niiden vilkkauden. Olisi siis kaiken kaikkiaan syytä liittää yksi lisäkatgoria niiden ilmiöiden luetteloon, jotka käyvät sosiaalisen faktan luonteenomaisista tuntomerkeistä. Mutta koska tätä luettelointia ei ollut tarkoitettu tiukan täydelliseksi, ei tämä lisäys ole ehdottoman välttämätön.

Eikä lisäys ole edes tarkoituksenmukainen, sillä edellä mainitut olemisen tavat ovat vain tiivistyneitä toimintatapoja. Jonkin yhteiskunnan poliittinen rakenne on vain tapa, jonka sen aineksina olevat *jaokkeet*² ovat ottaneet käytäntöön keskinäisen elämänsä suh-

---

² Eräs Durkheimin organismianalogia. Segmentti t. jaoke tarkoittaa anatomiasa eläinten toisiinsa liittyviä samanlaisia osia kuten selkänikamia, lihaksiston tai hermoston eräitä osia. - *Suom.*

teissa. Jos jaokkeiden suhteet ovat perinteellisesti läheisiä, ne pyrkivät sekoittumaan keskenään, ja vastakkaisessa tapauksessa pysymään erillään. Meihin vaikuttava asumistyyppi on vain tapa, jolla kaikki aikalaisemme ja osin edelliset sukupolvet ovat tottuneet rakentamaan asumuksensa. Viestintäyhteydet ovat vain uomia, joita kaupan ja muuttoliikkeen arkiset virrat ovat uurtaneet liikkueensa samaan suuntaan. Jos vain morfologisilla ilmiöillä olisi tämä kiinteys, voisi epäilemättä luulla, että ne muodostavat oman erillisen lajinsa. Mutta juridinen sääntö on järjestely, joka on yhtä pysyvä kuin jokin arkkitehtuurin tyyli. Täten se siis on fysiologinen fakta. Yksinkertainen moraalinen maksiimi on varmastikin muuntuvampi, mutta senkin muodot ovat paljon jäykempiä kuin yksinkertaisen ammattikäytännön tai muodin. On siis kokonainen vivahde-erojen saumaton sarja, joka yhdistää selvimmin rakenteellistuneet faktat niihin sosiaalisen elämän vapaisiin virtauksiin, jotka eivät vielä ole mitenkään muotoutuneet. Niistä ilmenevät siis vain niiden vakiintuneisuuden aste-erot. Molemmat ovat yksinkertaisesti enemmän tai vähemmän kiteytynyttä elämää. Epäilemättä voisi olla edullista varata nimitys muoto-opillinen niitä sosiaalisia faktoja varten, joissa on kysymys sosiaalisesta perustasta, mutta vain sillä edellytyksellä, että muistamme että niillä on sama luonne kuin muillakin. Määrittelymme sisältää siten siis kaiken määriteltävän jos sanomme: *sosiaalinen fakta on jokainen kiteytynyt tai kiteytymätön toimintatapa, joka kykenee harjoittamaan yksilöön nähden ulkoista pakkoa; tai myös, joka on kautaaltaan yleinen tietyssä yhteiskunnassa ja joka samalla kertaa esiintyy itsenäisesti riippumatta yksilöllisistä ilmenemismuodoistaan.*¹

---

¹ Tämä läheinen elämän ja rakenteen, orgaanin ja funktion välinen sukulaisuus voidaan sosiologiassa helposti osoittaa, koska näiden kahden ääritermin välillä esiintyy kokonainen sarja välittömästi havaittavissa olevia asteita, jotka osoittavat niiden välisen yhteyden. Biologian asema ei ole yhtä suotuisa. Mutta voimme hyvin uskoa, että sosiologian tätä asiaa koskevat induktiot ovat sovellettavissa biologiaan ja että organismeissa ja yhteisöissä esiintyy näiden kahdenlaisten faktojen välillä vain aste-eroja.